

UNIVERZITET U BEOGRADU
FILOLOŠKI FAKULTET

IZVEŠTAJ O OCENI DOKTORSKE DISERTACIJE, *Istorija, znanje, sećanje—građenje afroameričkog subjektiviteta kroz fragmentaciju i dekonstrukciju istorije u romanima Toni Morison*, kandidatkinje MIRJANE DANIČIĆ

1. PODACI O KOMISIJI

1. Datum i organ koji je imenovao komisiju:

30. novembar 2011. godine, Nastavno-naučno veće Filološkog fakulteta u Beogradu

SASTAV KOMISIJE

1. dr Radojka Vukčević, redovni profesor za užu naučnu oblast Engleska i američka književnost (2005), Filološki fakultet u Beogradu;
2. dr Aleksandra Jovanović, docent za užu naučnu oblast Engleska i američka književnost (2007), Filološki fakultet u Beogradu;
3. dr Vladislava Felbabov, redovni profesor za užu naučnu oblast Američka književnost (2009), Državni univerzitet u Novom Pazaru.

2. PODACI O KANDIDATU

1) Ime, ime jednog roditelja, prezime

Mirjana Milomir Daničić

2) Datum rođenja, opština, republika

17. 11. 1974., Vinkovci, Republika Hrvatska

3) 29. jun 2005., Beograd, „Biblijska simbolika u romanima *Mobi Dik* *Hermana Melvila* *Gospodar muva* Bilijama Goldinga“

Zvanje magistra književnih nauka kandidatkinja je stekla na Filološkom fakultetu

3) Naučna oblast iz koje je stečeno akademsko zvanje magistra nauka:

Nauka o književnosti

3. NASLOV DOKTORSKE DISERTACIJE

Istorija, znanje, sećanje—građenje afroameričkog subjektiviteta kroz fragmentaciju i dekonstrukciju istorije u romanima Toni Morison

4. PREGLED DOKTORSKE DISERTACIJE

Doktorska disertacija “Istorija, znanje, sećanje—građenje afroameričkog subjektiviteta kroz fragmentaciju i dekonstrukciju istorije u romanima Toni Morison” kandidatkinje Mirjane Daničić sadži 304 kucane strane. Podeljena je na pet poglavlja: Uvod (1-49); Istorija (40-119); Sećanje (120-182); Znanje (183-288) Zaključak (289-297). Na kraju rada priložena je i opsežna, sistematično kategorisana bibliografija (str. 197-202). Rad sadrži i apstrakt, na srpskom i engleskom jeziku, kao i jednu ilustraciju povezanu s romanima Toni Morison.

5. VREDNOVANJE POJEDINIH DELOVA DOKTORSKE DISERTACIJE

U svojoj doktorskoj disertaciji “Istorija, znanje, sećanje—građenje afroameričkog subjektiviteta kroz fragmentaciju i dekonstrukciju istorije u romanima Toni Morison” kandidatkinja Mirjana Daničić se potvrđuje i značajno razvija naučni potencijal nagovešten u magistarskom radu i potonjim, brojnim naučnim radovima. U kontekstu književno-kulturološkog istraživanja oslonjenog na najsavremenija teorijska dostignuća u ovoj oblasti, kandidatkinja u razmatranju dela Toni Morison, jedne od najznačajnijih savremenih američkih književnica, ispoljava vrline kojima se odlikovala u svom dosadašnjem naučnom radu: lucidnost i preciznost kritičkog uvida, analitičko-sintetičku darovitost i doteran književni stil kojim s uspehom približava čitaocu složenu problematiku ove disertacije.

U uvodnom delu, kandidatkinja postavlja okvir izučavanja, ukazujući najpre na činjenicu da postmodernistička teorija (dekonstrukcija), koja će predstavljati osnovno polazište književne analize u ovom radu, u američkom kulturnom kontekstu, iz koga potiče Toni Morison, ima poseban značaj i smisao. Zato se mr Daničić nakon određivanja mesta Toni Morison u okviru američke književnosti, posvećuje Deridinoj dekonstrukciji, nakon čega ustanovljava tačke ukrštanja Deridinih i de Manovih teorijskih stavova i tekstova Toni Morison. Ovakvo metodološko stanovište omogućava joj da odredi tri ključna termina u ovoj disertaciji (istorija, sećanje, znanje) koji će biti predmet ove izuzetno složene analize. Mr Mirjana Daničić nagovestava put analize ključnih termina u narednim poglavljima ukazivanjem na prisutnost revizionističke historiografije uslovljene sećanjem, koje je, kako kaže „najvažnija kategorija egzistencije svih njenih likova” Put do kolektivnog znanja ide od rekonstrukcije istorije preko ponovnog sećanja s ciljem da dovede do generacijske i kulturne integracije, ustanovljava kandidatkinja,

i ukazuje na to da se “proza Toni Morison suočava i sa predstavljanjem dehumanizujuće prirode rasnih stereotipa, što se može videti iz mnogih njenih eksplicitnih stavova. Nakon što u daljem tekstu razvija odnos tri ključna termina i dekonstrukcije i sagledava prozu Toni Morison u okviru postmodernizma, kandidatkinja ispituje razloge Toni Morison za dekonstrukciju kanonske američke književnosti da bi nam pokazala kako neophodnost susreta Toni Morison sa afrikanizmom i njenog okretanja istorijskom i kulturnom sećanju svog naroda tako i opravdanost svoje teme.

Nakon veoma temeljnog Uvoda mr Mirjana Daničić, u narednom poglavlju daje puni zamah raspravi o jednom od tri ključna termina: istoriji. U romanima *Solomonova pesma* i *Džez* ona ispituje dekonstrukciju istorije afričkog naroda u Americi, породničnih odnosa, ličnih imena, džez; fragmentaciju afroameričkog identiteta, građenje afroameričkog subjektiviteta kroz muzičku tradiciju, na primjeru analize romana *Džez* u dekonstrukcionističkom ključu da bi ispravno zaključila da se “ pod najezdom čitalaca različitog kulturnog porekla, Morisonin *Džez* u potpunosti opire konačnom čitanju, jer je tekst konstituisan od ‘raznorodnih elemenata, nizova, oblika, vremena, sučeljenih sila značenja, smislova koji se u tekstu beskrajno prepliću između sebe i koji čine naša čitanja aproksimativnim’¹ u najboljem dekonstrukcionističkom maniru.

U trećem poglavlju mr Mirjana Daničić bavi se dekonstrukcijom sećanja i rasnog subjektiviteta u romanima *Najplavlje oko*² i *Voljena*, dok je četvrto poglavlje posvećeno analizi trećeg ključnog pojma-znanje, zapravo dekonstrukciji znanja Zapadne civilizacije u metaistorijskoj fikciji Toni Morison. Posebna pažnja posvećena je romanima *Solomonova pesma* i *Voljena*, *Sula*, *Džez*, *Raj* i *Ljubav*.

¹

Izdvojićemo završno poglavlje ove analize u kojem mr Mirjana Daničić kaže: “Prikupljanje tragova i interpretacija događaja iz prošlosti upućuju nas na revizionističku prirodu i ovog teksta Toni Morison, jer on sadrži činioce koji imaju potencijal da promene viđenje prošlih događaja i samim tim redefinišu sadašnjost. „Jedino mogućnost da možemo postati nešto drugo čini da budemo ono što jesmo.“³ Revizionistička uloga *Ljubavi*, pre svega, nalazi se u sposobnosti teksta da nam približi teškoće klasnog prilagođavanja crnaca srednje i više klase vrednostima koje je negovala dominantna, belačka kultura: Toni Morison pokazuje da raskalašnost, i u finansijskom i u moralnom smislu, nije proistekla iz afroameričke tradicije, već je „nametnuta“ kroz sveprisutne obrasce ponašanja imućnih belaca. Kao posledica ovakve društvene neprilagođenosti, opisane u liku Bila Kozija, javljaju se pokidane porodične veze koje decenijama ne mogu da se poprave i bolni ožiljci koje je nemoguće izbrisati. Zbog toga možemo opravdano reći da ovaj tekst, iako pruža uvid u građenje afroameričkog subjektiviteta u drugoj polovini XX veka, mnogo više govori o *razgradnji* identiteta nastaloj usled neznanja o tome da svaka transformacija (ekonomska, socijalna, etička) počinje iznutra, od samoga sebe, ili – da upotrebimo Deridin izraz – od signifikacije sopstva”.

Nakon veoma temeljnog istraživanja, mr Mirjana Daničić iznosi u Zaključku opravdanost izbora teme i pokazuje neodvojivost tri ključna termina (istorija, sećanje, znanje u tekstovima Toni Morison) pri njihovom tumačenju. Istraživanja istorije, u odabranom korpusu Toni Morison, tvrdi kandidatkinja, pokazalo je neophodnost njenog celovitog sagledavanja: traženje odgovora, na naraslu rasnu, rodnu, kulturnu, nacionalnu netrpeljivost savremenog američkog društva. Sećanje i ponovno sećanje uslov su tumačenja i analiziranja istorije, dok

suoba termina uslovljena znanjem, koje se, kako kandidatkinja nalazi, zasniva na drevnom afričkom sistemu mišljenja, različitom od zapadnjačke racionalne gnoseologije. Konačno, mr Mirjana Daničić inventivno izvodi obrazac poetike Toni Morison na sledeći način: “istorija se mora preispitati kroz proces sećanja koje vodi ka ozdravljenju koje je, zajedno sa viševjekovnim kolektivnim znanjem, prvi korak u građenju subjektiviteta (istorija + sećanje + znanje = subjektivitet)”. Ovako izvedeno obrazac još snažnije potencira opravdanost jednog ovakvog istraživanja: on je zapravo svojevrsni doprinos ispitivanju onoga što Toni Morison naziva crnačkim idiomom koji je mr Mirjana Daničić smestila u dekonstrukcionistički okvir. On se ogleda i u odgovoru kandidatkinje na neke od odlika poetike Toni Morison: afrikanizam, afrikanistički idiom, jezik, tehnička sredstva, rasno i intraravno nasilje, društvena ograničavanja, patnje, pobune, sudbine, etike. Mr Mirjana Daničić na kraju Zaključka ukazuje na pravce kojima bi mogla da krenu nova istraživanja mislivši prije svega na lingvistička i sociolingvistička i s pravom zaključuje da je primarni cilj Toni Morison izgradnja afroameričkog subjektiviteta, kulturnog, socijalnog, rasnog, pa i *jezičkog*.

SPISAK NAUČNIH RADOVA OBJAVLJENIH NA OSNOVU RADA NA DOKTORSKOJ DISERTACIJI

1. Daničić, M. 2010. "Ženski glas u prozi Toni Morison", *ARS* 5-6, str. 217-222.
2. Daničić, M. 2010. "On the Borders of Storytelling: Do Unconventional Beginnings Lead to (Un)conventional Endings?" U: A. Nikčević-Batrićević i M. Knežević (ur.) *On the Borders of Convention*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 47-58.

3. Daničić, M. 2009. "Ženski glas u prozi Toni Morrison". U monografiji *Size Zero / Mala mjera*. Podgorica: Podgorička pobjeda, 115-123.
4. Daničić, M. 2009. Chapter 8: "The New Cultural Politics: Encounters between Race and Gender – Blackness and Feminism – in Toni Morrison's Novels". U: A. Nikčević-Batričević i M. Knežević (ur.) *Recounting Cultural Encounters*. Newcastle Upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 119-128.
5. Daničić, M. 2008. "Restructuring Cultural Boundaries: Reconstruction, Revisiting and Revisioning of the Past in Toni Morrison's *Beloved*". U: A.V. Jovanović i R. Vukčević (ur.) International Conference English Language and Literature Studies: *Structures across Cultures - Ellsac Proceedings, Volume II*. Beograd: Filološki fakultet, 113-121.
6. Daničić, M. 2008. "What's Love Got To Do with It: Different Postmodern Forms of Love in Toni Morrison's Novel *Love*". U: A. Nikčević-Batričević i M. Knežević (ur.) *Challenging Theory and Improving Practice: Cultural Issues in English Language and Literary Studies*. Nikšić: Filozofski fakultet, 163-170.
7. Daničić, M. 2008. "Građenje afroameričkog kulturnog subjektiviteta kroz prikazivanje rasnog otpora i fragmentaciju istorije u romanu *Voljena* Toni Morison ". U: D. Bošković (ur.) Srpski jezik, književnost, umetnost—zbornik radova sa naučnog skupa održanog na Filološko-umetničkom fakultetu u Kragujevcu 26.i 27. oktobra 2007. године, knjiga II, *Književnost, društvo, politika*. Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet, 271-280.
8. Daničić, M. 2007. "Cultural Discourse in Toni Morrison's *Song of Solomon* and *Beloved*". U: A. Nikčević-Batričević i M. Knežević (ur.) *New Perspectives: Essays on Language, Literature and Methodology*. Nikšić: Filozofski fakultet, 194-200.
9. Daničić, M. 2007. „Glasovi afroameričke tradicije u prozi Toni Morison“. U: B. Čubrović i M. Daničić (ur.) *Glas u jeziku, književnosti i kulturi*. Beograd: *Philologia*, 27-40.

6. ZAKLJUČCI ODNOSNO REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Mr Mirjana Daničić je u svojoj doktorsko disertaciji “Istorija, znanje, sećanje—građenje afroameričkog subjektiviteta kroz fragmentaciju i dekonstrukciju istorije u romanima Toni Morison” došla do zaključka da se ukštanjem dekonstrukcionističkih stavova Žaka Deride i odabranog korpusa romana Toni Morison može doći do istorijske revizije koja omogućava otkrivanje novih identiteta i značenja preispitivanjem politike i istorije, kao svojevrsnog izazova književnim tekstovima. Ovo veoma detaljno istraživanje relacije kritačar-pisac takođe je pokazalo da je šta im je zajedničko: insistiranje na tome da se pronađu novi, adekvatniji odgovori na društvena pitanja koja nastaju u okolnostima u kojima određene marginalizovane društvene grupe kreću u borbu protiv ksenofobije, segregacije, rasizma, nacionalizma, i antisemitizma; osvajanje u učvršćivanje građanskih sloboda, demokratije i sopstvene individualnosti. Konačni rezultat ovog veoma iscrpnog istraživanja je smisao izbora Toni Morison da primjenom dekonstrukcionističkih strategija osvijetli marginu s ciljem da naruši determinisanost centra i vrati se na početke afroameričke culture da bi fragmentacijom postojeće historiografije napisala, kako sama kaže, “novu, ne istoriju, već istinu”—ukazala na puteve građenja afroameričkog indentiteta.

7. OCENA NAČINA PRIKAZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Veliki broj svežih i relevantnih zaključaka svog istraživanja, sprovedenog s istinskom posvećenošću, ali i čvrstom naučnom utemeljenošću, Mirjana Daničić je dala metodološki precizno, preglednim i jasnim stilom u svojoj doktorskoj disertaciji pod naslovom “Istorija, znanje, sećanje—građenje afroameričkog subjektiviteta kroz fragmentaciju i dekonstrukciju istorije u romanima Toni

Morison”. Kandidatkinja je napisala pregledan, dobro struktuiran rad pri čemu je pokazala odlično poznavanje savremenih kritičkih teorija, sigurnost u njihovoj primjeni, poznavanje kulturno-istorijskog konteksta i poetike Toni Morison. Ovim radom mr Mirjana Daničić potvrdila je i ranije pokazanu sposobnost za analizu književno umjetničkog teksta, njegovo sagledavanje u teorijskom i istorijskom kontekstu iz koga potiče, kao i sposobnost za donošenje samostalnog kritičkog suda, što joj je omogućilo da dođe do niza relevantnih, naučno utemeljenih i samostalnih zaključaka koje je izložila u svojoj disertaciji pod naslovom “Istorija, znanje, sećanje—građenje afroameričkog subjektiviteta kroz fragmentaciju i dekonstrukciju istorije u romanima Toni Morison”.

8. PREDLOG

Na osnovu svega izloženog, smatramo da je mr Mirjana Daničić obradom teme pod naslovom “Istorija, znanje, sećanje—građenje afroameričkog subjektiviteta kroz fragmentaciju i dekonstrukciju istorije u romanima Toni Morison” sačinila vredno naučno delo, od nesumnjivog značaja za srpsku anglistiku i nauku o književnosti, ali u gotovo podjednako meri i za studije kulture. Zbog toga predlažemo Nastavno-naučnom veću Filološkog fakulteta u Beogradu da ovu doktorsku disertaciju prihvati, a kandidatkinji odobri pristup usmenoj odbrani rada.

U Beogradu, 16. decembra 2011. godine

dr Radojka Vukčević, red. prof.

dr Aleksandra Jovanović, docent

dr Vladislava Felbabov, red. prof.